

Janovics Mária

JELENSÉGEK ÉRTELMEZÉSE

Orientation in the Occurrence

Orientation in the Occurrence. Szerk: Berszán István. Korunk, KOMP-RESS, Cluj-Napoca (Kolozsvár), 2009.

A Kolozsvárott napvilágot látott angol nyelvű kötet (magyarra talán *Jelenségek értelmezésének* fordíthatnánk a címét) a 2009-ben megtartott azonos című konferencia előadásait tartalmazza. Előszavában Berszán István megfogalmazza, hogy a konferencia célja a kortárs történelmi diszciplínák szembeállítására (társadalomtörténet, történelmi antropológia, a média története és elméleti vonulatok: ideológiakritika, kulturális antropológia, médiaelmélet, kognitív tudományok). Feltérképezi az eltérő kutatási gyakorlatok közötti különbségeket, valamint a folyamatok közti kapcsolatot. A kötet kulcskérdéseit a következő kérdések reprezentálják: Vajon a társadalomtörténet, a médiatörténet és a kultúrtörténet közti kapcsolat konvergens vagy divergens? Mi váltja ki ezek összefüggését és szétválását? Beszélhetünk-e a sokszerűség értelmében szimultaneitásról? Mi történik jelen pillanatban a kulturális kutatásban? Ha a művészetet mint a kulturális média történelmi megjelenítőjét vesszük számba, tekinthetünk-e úgy a művészetre, mint a technológia–technika ősi kiindulópontjára (görög techné)? Hogyan találjuk meg az eltérő szakértelem labirintusának kitaposott ösvényét, az örökké változó tudás korpuszát? Milyen szintű megalapozottsággal van jelen a pozitívizmus a kutatási gyakorlatban? A kulcskérdések révén megfogalmazódik az interdiszciplináris reorientáció–dialógus a különböző tudományos és művészeti területek között.

A kötet első, a *History and Society (Történelem és társadalom)* című fejezetében található Gyimesi Éva *Paralell Narratives (Párhuzamos elbeszélések)* című írása. A tanulmány egy rövid kivonata a Gyimesi által tanulmányozott könyvnek, melynek a kettős életet élő, intellektuelltől főhőse szembenéz a történelemmel. Az interpretáció számos korlátja tárul az olvasó elé, mely arra készteti a szerzőt, hogy áthidalja a módszertani és nyelvi nehézségeket. Gyimesi Éva egy töredékekben létező, titkos dokumentumot analizál, mely része az általa vizsgált könyvnek. Rámutat a dokumentum fragmentumszerűségére, hiányosságaira, arra, hogy részletekkel reprezentálja könyvének egészét, a társadalmi kapcsolatokat szigorúan ellenőrző titkos rendőrség tevékenységét a diktatúra idején.

Vajda Mihály *Farewell to the beautiful future (Búcsú a szép jövőtől)* című tanulmánya a nietschei értelemben vett ember és a jövő kapcsolatát veszi alapul. Megemlíti a huszadik század legnagyobb, emberek által elkövetett katasztrófáit. A „van-e jövő?” kérdése szervezi a szöveget egésszé, szembeállítva az individuumot a közösséggel, a pillanatnyi boldogságot a jövőképpel, az emberiség habitusának történelmi pillanatokból fölépülő jelenét és ebből következő jövőjét.

Szabó Á. Töhötöm történeteket és interpretációikat vizsgálja a *How does the history take shape between events and ethnographic interpretation? (Szóbeli történetek alakulása az események és az etnográfiai interpretáció láncolatában)* című dolgozatában. A szerző a hallott, továbbmesélt események és a hozzájuk tapadó népi interpretáció közti kapcsolatot, valamint a hallott–részleges, információhiányos történet túlmesélésére való emberi hajlamot fejti ki munkájában. A lokális interpretációnak célja, hogy a hallott, érvényes magyarázatra váró történet koherenssé váljon. A szerző egy történetet ír le, s felvázolja az értelmezők által kreált, lehetséges változatait és újraértelmezését.

A *Média, etika, kultúra* című fejezetben K. Ludwig Pfeiffer *Imagination, imaginary, and (f)actuality (Képzelet, képzeletbeli, valóság)* című dolgozatában a képzelet kognitív szerepével foglalkozik. Az emberi képességet és tehetséget, a belső életben fontos szerepet játszó képzeletet mint belső valóságot definiálja. Felteszi a kérdést, hogy a képzelet lényeges intellektuális képesség vagy hatásos folyamat. Kant, Gilbert Durand és mások tételei képezik munkájának lényegét.

Ion Manolescu a *Cognitive Science and Literature. What does the mind read? (Kognitív tudomány és irodalom. Mit olvas az elme?)* című, az irodalmat mint tudományt meghatározó tanulmányában a kognitív pszichológiában és filozófiában használt elméleti modellekkel foglalkozik. Kutatásának fő vitapontjai: Hogyan olvassuk az irodalmi szöveget? Hogyan épülnek fel az író–szöveg–olvasó által létrehozott irodalmi képek? Hogyan kapcsolódnak az irodalmi képek a jelentéshez?

Az *Intercrossing and Passage (Átjárás)* című fejezet kiemelkedő, Ruxandra Cesereanu által írt *Cultural Practices in The Thousand and One Nights (Kulturális folyamatok az Ezeregy éjszaka meséiben)* című tanulmánya egy kreatív *Ezeregy éjszaka és nap* megnevezésű műhelymunka 13 tagjának munkájáról számol be. A történetekből kialakuló, tematikailag összekapcsolódó elemeket tartalmazó mátrix elbeszélője Seherezádé nővére, Dunyazad és annak szolgálja. A címben is megfogalmazott kulturális gyakorlat egyik fő szempontja a mű időben és térben való elhelyezése. A IX. századi indiai, arab és perzsa történetek különböző etnikai, kulturális és szociális terek karaktereit mozgósítják. Bagdad, Damaszkusz, Mekka és Kairó képezik a festői térben elbeszél, városi és falusi népeket egyaránt megjelenítő történetek színhelyét. A szerző vizsgálja a nők és férfiak maskulin, illetve feminin tulajdonságainak vonatkozásait, a kulináris élvezetek, valamint az öltözék és a színhelyek széles szimbolikáját.

Takács Miklós *Trauma, Narrative Theory and Literature in the Interpretation of Tibor Cseres's Hideg napok (Trauma, elméleti narratíva és irodalom Cseres Tibor Hideg napok című regényének interpretációjában.)* A trauma és a hozzátapadt jelentések szoros kapcsolatban állnak a nyelvvel és az emlékekkel. A traumát kiváltó eset el/nem elbeszélhetősége komplex problémát jelenthet, mint például a memória diszfunkciója. A tanulmány részletes leírását adja a mentális sérelemként meghatározott traumának. Cseres Tibor regénye az Újvidéken megtörtént 1942-eseményeket dolgozza fel. A kivégzés és az időjárás együttesen képezik a mű egészét. Ennek kapcsán kapta a regény a *Hideg napok* metaforikus címet. Az események középpontjában négy, történeteket elbeszélő, börtönben ülő, vádlott katona áll, akiket megfosztottak rangjuktól. Ennek példájára Assmann és Lévi Strauss megkülönböztetnek „hideg” és „meleg” kultúrákat, társadalmakat. Tehát a trauma, mint testbe írott emlékezet indukálta emlékek és a „hideg kultúra” működése egymás analógiája.

Papp Ágnes Klára *Play, Festival or Carnival? (Játék, fesztivál vagy karnevál?)* című írásában a bahtyini értelemben vett karnevál és a gadameri játék, fesztivál közötti hasonlóságokat, illetve különbségeket, valamint ezek dialógusát írja körül. A következő kérdések képezik vizsgálatának dilemmáit: vajon a két gondolkodó ugyanazt a jelentést tulajdonítja-e a karnevál-játék dialógusának? Ha nem, melyek a legfontosabb különbségek? Az elemzés először a hasonlóságokat tárja fel. Gadamer játéka kommunikatív aktivitás a művészet és a befogadó között. A nevetés kultúráját kutató bahtyini karnevál különbözősége abban mutatkozik meg, hogy egy specifikus történelmi kontextusban gyökerezik. Gadamer koncepciói, melyek filozófiai, antropológiai kivonatok, metaforikus értelműek, míg a bahtyini történelmi koncepciójú karnevál dialogikus nyelvezetű.

Gilbert Edit a *Chances for a „New Realism”* a modernizmus és posztmodernizmus jegyeit, következményeit magában foglaló „újrealizmus” alapvető kérdésének értelmezésével indítja (*Esélyek az „újrealizmusra”*) című munkáját. A kortárs orosz elméletek és irodalomkritikusok szerint mint Pavel Basinszkij, Szergej Kaznacsejev, Larissza Baranova, Goncsenko az „újrealizmust” a posztmodernitás és a relizmus összefüggésében vizsgálja. A szerző szembeállítja Mészöly Miklósnak az újrealizmussal szembeni követelményeit a realizmussal. Az újrealizmus elveit követő Ludmila Ulickaja írói módszerének segítségével a szerző reprezentálja az újrealizmus elveit. Ulickaja karakterisztikus főhősei szociális, pszichológiai és a realitás határain belül létező spirituális háttérrel mozgatott eseményláncolatban helyezkednek el. Női elbeszélői nézőpontokat alkalmazva jelenít meg történelmi és társadalmi mozzanatokat. A mikrokozmosz világából kinagyított makrokozmoszban fejt ki ítéletét a társadalom felett.